

УДК 378.14:81

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.32>**О. М. Чистіліна**викладач кафедри романо-германської філології
Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»

ПРО ЗНАЧЕННЯ ФОНЕТИЧНОГО АСПЕКТУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У цій статті розглядається актуальність і безсумнівна значущість роботи над вимовою, аналізується сучасна методика викладання фонетичного аспекту у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ).

У статті розглядаються проблеми, з якими доводиться стикатися викладачам англійської мови для постановки коректної вимови в процесі навчання студентів.

У статті представлені деякі методи, які можуть використовуватися на заняттях з англійської мови для поліпшення постановки правильної вимови, апробовані в ході освітнього процесу. А також розглядаються фактори, що впливають на вміння правильно засвоювати вимову англійських слів.

Вимова дуже важлива в мовній навчальній програмі, і студенти і викладачі повинні звернути пильну увагу на вимову. Викладачі повинні зосередити свої зусилля на навчанні правильної вимови студентів, мотивувати і застосовувати різні методи навчання, щоб уникнути характерного українського акценту в англійській мові. Звичайно, це непросте завдання. Важливо, щоб учні вивчили англійську для міжнародного спілкування і навчилися говорити цією мовою вільно.

Фонетика прищеплює навичку розпізнавання слова за звуком, яка з практикою покращує швидкість мови і акцент. Згідно з дослідженням люди з ідеальним акцентом більш упевнені у собі і володіють навичками бути переконливими. Це також може допомогти студентам у майбутній кар'єрі. Правильна англійська вимова має дуже вагомий значення для спілкування, щоб бути правильно зрозумілим і уникнути непорозуміння.

Помилково вважати, на наш погляд, що вимова – це те, що буде розвиватися саме по собі і не вимагає додаткової роботи. З огляду на існування такої точки зору не завжди приділяється належна увага роботі над вимовою. Такий підхід має місце бути з декількох таких причин, як:

- низька ймовірність досягнення рівня вимови до рівня «носії»;
- брак можливостей спілкування з носіями мови;
- найменше уваги приділяється викладанню вимови на заняттях з англійської мови;
- небажання студентів приділяти належну увагу роботі над вимовою.

Однак ці причини не виправдовують якусь небалість щодо навчання вимови, саме навчання обов'язкове для досягнення зрозумілого мовленнєвого відтворення. Навчання вимови тут не важливе для досягнення ідеальної моделі вимови, але це важливо для розвитку більш ефективних комунікативних навичок. Найбільш поширеними причинами не досить ефективного навчання фонетичного аспекту є брак мовної практики.

Ключові слова: фонетика, вимова, спілкування, комунікація, мотивація, інтонація, ритм, наголос.

Постановка проблеми. Натепер англійська мова є найбільш затребуваною міжнародною мовою. З кожним роком усе більше абітурієнтів вступають на факультети іноземних мов, бажаючи оволодіти іноземною мовою повною мірою. Для цієї мети вони багато років вивчають англійську мову в школі або інших навчальних закладах. Однак під час вивчення іноземної мови не досить часу й уваги приділяється фонетичному аспекту як з боку викладачів, так і з боку студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам навчання фонетики присвячені доробки таких методистів, як Г.В. Рогова, Ф.М. Рабінович, Т.Є. Сахарова «Методика навчання іноземних мов у середній школі», Л.Н. Репнікова «Про специфіку навчання фонетики в курсі другої іноземної мови», І.В. Фролова

«До питання про фонетичну інтерференцію у процесі навчання другої іноземної мови», Н.В. Матвєєва «Навчання фонетики англійської мови у професійній освіті», Є.О. Французська «Особливості навчання фонетики англійської мови на курсах підвищення кваліфікації», та інших дослідників.

Мета статті. З урахуванням вищезазначеної проблеми мета цієї роботи – виявити важливість і особливості викладання фонетики англійської мови в мовних вищих навчальних закладах, позначити проблеми в галузі фонетики і запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Постановка вимови вважається невід'ємним компонентом навчання іноземної мови, оскільки це впливає на комунікативну і мовленнєву компетентність учнів.

Поширеною помилкою багатьох студентів, які вивчають другу іноземну мову, є недостатня увага до вимови. Недооцінка важливості вимови загалом пояснюється тим, що студенти схильні помилково думати, що вимова менш важлива порівняно з іншими аспектами англійської мови, такими як граматики, читання, письмо. Однак добре відомо, що у студента з відмінною граматикою, у якого відсутня добре поставлена вимова, комунікація англійською мовою буде серйозно ускладнена з носіями мови. Передача інформації без правильної вимови можлива, однак розуміння може бути спотворене, наприклад, якщо неправильно вимовляються ключові слова.

Студенти повинні надавати всім аспектам англійської мови однакове значення, тільки в цьому разі можна говорити про ефективність засвоєння іноземної мови. Фонетичний аспект слід вважати одним із пріоритетних під час вивчення іноземної мови.

Є зв'язок між вимовою і сприйняттям на слух. Оскільки слухачі очікують, що мова співрозмовника/оратора буде слідувати певним ритмам рідної мови слухача. Але ритм і інтонація в українській та англійській мовах абсолютно різні. З цієї причини слухачі просто не можуть зрозуміти сенс. Так само слухачі повинні знати, як організована мова і що означають зразки інтонації для точної інтерпретації мови. Таким чином, вивчення вимови розвиває здібності учнів зрозуміти розмовну англійську.

Англійська вимова має різні компоненти, такі як звуки, наголос і зміна висоти тону, і учень повинен зрозуміти їх функцію. Як тільки учні усвідомлюють, що в англійських словах є структура наголосу, що слова можуть вимовлятися трохи по-різному, що висота голосу може бути використана для передачі значення, тоді їхня вимова буде набагато кращою.

Правильна англійська вимова має дуже велике значення для спілкування, щоб бути правильно зрозумілим і уникнути непорозуміння. Неправильна вимова звуків у словах, так само, як і наголос на певний склад, найчастіше різко змінює значення і контекст слова, тим самим незворотно змінюючи значення речення, що передається.

Гарним прикладом є слово "Present".

У слові "present" два склади, які можна відокремити і виділити інтонацією по-різному залежно від того, що ви хочете сказати.

Якщо хтось скаже "present" з наголосом на перший склад – це буде іменник, що означає «подарунок».

А якщо вимовити "present" з наголосом на другий склад, то це буде дієслово, яке означає «представляти комусь».

Або у фразі My brother is a worker учень скаже [ɔ:] замість [z:], то це змінить весь сенс речення. А речення The rabbit eats carrots стане безглуздим, якщо в слові eats вимовити короткий звук [i] замість довгого [i:].

Подібні помилки слід одразу ж виправляти, пояснюючи і показуючи артикуляції звуків.

Не варто забувати, що в українській мові дзвінкий приголосний часто приглушується в кінці слова, наприклад: Бог [Бох], хоча в англійській мові це неприпустимо, оскільки цілком може бути змінене значення слова.

Наприклад: bed – [bet], kid – [kit] [1].

Цілком очевидно, що недотримання подібних теоретичних правил може призвести до нерозуміння під час комунікації.

Дуже поширена думка, що навички вимови пов'язані з музичними навичками. Однак немає ніякого зв'язку між музичними здібностями і здатністю до вимови. Навчання вимови – це скоріше пізнавальна навичка, для якої деякі люди можуть мати здібності і/або інтерес і мотивацію, ніж інші.

Загальне спостереження показує, що саме ті, хто починає вивчати англійську мову після шкільних років, найбільш схильні зазнавати серйозних складнощів з придбанням зрозумілої вимови, причому ступінь складності помітно зростає з віком. Ця складність не має нічого спільного з інтелектом або рівнем освіти, або навіть зі знанням англійської граматики і словникового запасу.

Коли людина дорослішає, голосові зв'язки загартовуються, оскільки студенти звикли використовувати звуки рідної мови, які, безумовно, відрізняються від англійської. І у разі спроби відтворити англійську мову, вони змішують звуки англійської мови зі звуками рідної. Однак дослідження показують, що навколишнє середовище і мотивація можуть бути більш важливими факторами в розвитку вимови, ніж вік і акцент. Абсолютно кожен студент може досягти успіху, якщо підійти до навчання свідомо і професійно.

Наступний фактор, який впливає на вимову, полягає в тому, що в неможливих школах приділяється не досить часу і уваги вивченню фонетичних навичок англійської мови. У разі вступу до мовного ВНЗ студентам доводиться вивчати фонетику, можна сказати, заново. Вони вже вступили з досить хорошим словниковим запасом, але деякі слова можуть бути завчені з неправильною вимовою. На цьому етапі для них складне завдання – переучуватися.

Студенти не розуміють, для чого потрібен цей аспект, і часом вважають його нудним і непотрібним. Слід зазначити, що випускники неможливих шкіл у разі вступу до мовного вищого навчального закладу потребують особливої психологічної підтримки. Деякі студенти відчувають збентеження, коли починають практикувати голосні звуки.

Тому на заняттях проводиться низка ефективних методів для зниження занепокоєння і набуття впевненості, що, безумовно, дасть позитивний результат у навчанні. Як зазначає Н.Д. Гальськова, основними «зброями» викладача стають

похвала, схвалення, поради, прохання чи доброзичливий осуд. Завдяки сприятливим міжособистісним відносинам студент не буде відчувати почуття страху перед можливими фонетичними помилками, почне почуватися впевнено і розкуто. Також у доброзичливих взаєминах рівень мотивації до навчального процесу значно підвищується [2].

Група учнів зазвичай перебуває приблизно на одному рівні, але іноді деякі студенти можуть значно відрізнятись за рівнем. Це призводить до деяких труднощів у викладанні, вимагає терпіння і гнучкості з боку викладачів.

Так само є чинники, що ведуть до зниження мотивації, в учнів відсутні навички самостійної роботи над вимовою. Можна відзначити, що учням не вистачає навичок слухання і інтересу до вивчення англійської мови. Поширеною помилкою на заняттях є те, що студенти не несуть відповідальність за поліпшення власної вимови. У цьому разі мотивація студента повинна розглядатися як центральна ланка до успішного навчання. Студент грає головну роль у поліпшенні власної вимови. Викладачі виступають тренерами з вимови, а студенти повинні бути активними учнями, які проявляють ініціативу в навчанні.

Неможливо навчитися говорити правильно, лише слухаючи теорію. Максимум часу приділяється практиці і самостійній роботі над поліпшенням вимови. У цей час зразком англійської вимови є не тільки мова викладача, а також різні інтернет-ресурси, присвячені вивченню фонетики. Вони будуть корисні як для викладача, дозволяючи зробити заняття з фонетики більш ефективними, так і для студента, працюючи самостійно над вимовою. Навчання вимови не може зводитися тільки набором правил, а замість цього має бути частиною загальної системи комунікації. Навчальний процес слід організувати з творчим підходом, вправи повинні бути простими, доступними, цікавими і поєднувати практику і теорію.

Нижче наведені методи, які можуть бути використані для навчання вимови.

Заняття починається з діагностичного аналізу розмовної англійської кожного студента і підбирається індивідуальна програма і методи навчання в конкретній групі студентів. Звіт про результати аналізу студента надається в індивідуальному порядку.

Далі викладач знайомить студентів з органами мовлення і як з ними працювати для якісного відтворення англійських звуків. Порівняння з рідною мовою може допомогти деяким студентам відчути різницю з мовою, що вивчається, для більш успішної вимови.

Як експеримент на початку курсу можна запропонувати студентам прослухати аудіоматеріал носія розмовної англійської мови. І попросити записати переклад у вигляді диктанту рідною мовою. Викладач записує, скільки відсотків мовлення було зрозумілим для студента. Але результати поки не

оголошуються. У середині курсу можна провести подібну операцію і порівняти результати з першим експериментом. Безумовно, студент побачить позитивну динаміку, що дасть йому мотивацію для подальшого навчання. На цьому етапі до студента приходить усвідомленість, що вивчення фонетики є дуже важливим аспектом.

Особлива увага на занятті приділяється звукам, наголосу, ритму і інтонації. Інтонація є важливою особливістю в англійській мові.

Не менш важливим є використання на заняттях різних ігор, тестів і вікторин, що робить заняття цікавими і захоплюючими. Ю.О. Комарова вважає, що заняття, побудовані у вигляді ігор, значно підвищують інтерес і мотивацію у студентів [3].

Нині пропонується безліч навчальних посібників з аудіо- і відеоматеріалом, що дуже актуально на фонетичних заняттях. Аудіоматеріал пропонує учням чітку модель для прослуховування, повторення і відпрацювання власної вимови. Студенти зможуть самостійно практикуватися за допомогою простих вправ «слухай і повторюй» з британським англійським акцентом.

Наприклад, Ann Baker у підручнику *Sheep or Ship (an Intermediate Pronunciation Course)* пропонує низку вправ під назвою *Minimal pairs*. Це пари слів або пропозицій, які відрізняються тільки одним звуком, наприклад *Bill bought a sheep. Bill bought a ship*. Викладач вмикає аудіозапис і студентам слід прослухати і повторити, звертаючи увагу на відмінність у вимові певних звуків. Також пропонується гра "Fingers". Викладач швидко повторює слова з різними голосними звуками, наприклад, *sheep sheep sheep ship ship sheep ship*. Студенти показують одним пальцем, якщо чують короткий голосний звук або двома, якщо довгий. Також студенти можуть тренуватися в парах для закріплення вивченого матеріалу. [4]

Michael Voughan-Rees у підручнику "Test your pronunciation" пропонує низку цікавих тестів самодіагностики, які допомагають студентам визначити наявні проблеми з вимовою і зосередитися на них. А також корисні поради, які допоможуть студентам розібратися у складніших галузях англійської вимови [5].

"English Pronunciation in Use" by Mark Hancock включає безліч практичних вправ на відпрацювання звуків, наголосу в словах, ритму та інтонацію [6].

Багато студентів, слухаючи англійську мову, основну увагу приділяють розумінню контексту, лексики і граматики. Як правило, студентам складно розпізнати зміну висоти тону, тому що вони не можуть її почути й осмислити відповідним чином. Тому, коли мова заходить про комунікації, це не дивно, що англійська мова у багатьох студентів звучить одноманітно.

Викладачеві необхідно навчити студентів розпізнавати як наголос у слові, так і наголос

у реченні, але немає жорстких і швидких правил щодо того, що буде першим. Залежно від потреб учнів, можливо, доведеться працювати над одним або обома. Викладач може попросити студентів визначити ударний склад за його вимовою. Але слід переконатися, щоб слова для студентів були невідомі. Або викладач пише слова на дошці і просить учнів переписати їх у свої зошити. Потім слова вимовляються кілька разів і викладач просить підкреслити ударний склад.

Для того щоб навчити студентів розпізнавати ритм і інтонацію в мовленні, викладач пропонує низку вправ з малюванням ліній, поділом слів на склади, підкреслюючи ударний склад, а також речення ділиться на синтагми. Ті, хто має схильність або більш мотивований, впораються з цим завданням досить швидко. Іншим може знадобитися більш інтенсивна робота. Але не слід «опускати руки» і кидати роботу над вимовою. У будь-якому разі і ті, і інші отримають величезну користь від спільної роботи над поліпшенням власної вимови.

Слід зауважити важливість засновувати заняття на словах, фразах і реченнях, а не на фонемах. При цьому особливо корисно використовувати матеріал, який має безпосереднє відношення до життя і проблем студентів, щоб вони могли практикувати слова і речення, які будуть використані в «реальному житті».

Висновки і пропозиції. З вищесказаного ми побачили, що вимова є невід'ємною частиною у вивченні англійської мови, і студенти повинні звернути пильну увагу на вимову якомога раніше.

В іншому разі «просунуті» студенти виявлять, що їм вдалося поліпшити всі аспекти англійської за винятком їхньої вимови, і помилки, які повторювалися роками, неможливо буде викоринити.

Таким чином, надання учням гарної основи вимови як нормальної частини їхнього навчання розмовного мовлення та аудіювання відкриває набагато більше можливостей для комунікації.

Гарна основа в базовій вимові – це цінний подарунок, який викладач може дати будь-якому студенту. За умови, якщо студент захоче прийняти цей дар і використовувати його в майбутній кар'єрі і в особистому житті.

Список використаної літератури:

1. Возна М.О. Англійська мова для перекладачів і філологів. «Нова Книга». 2004.
2. Гальськова Н.Д. Сучасна методика навчання іноземних мов. Посібник для вчителя. 3-є вид., перероб. і доп. Москва : АРКТИ, 2004 р.
3. Комарова Ю.О. Використання навчальних ігор у процесі навчання іноземних мов. Санкт-Петербург : «Каро», 2001.
4. Ann Baker – Sheep or Ship, an Intermediate Pronunciation Course. "Cambridge University Press". 2006.
5. Michael Voughan-Rees. Test your pronunciation. "Penguin". 2002.
6. Hancock Mark. English Pronunciation in Use Second Edition. "Cambridge University Press". 2015.

Chystilina O. On importance of phonetic aspect in teaching foreign languages in language departments of universities and colleges

This article considers relevancy and undoubted importance of mastering pronunciation and analyzes methods of teaching phonetic aspect in universities.

The article gives consideration to problems faced by teachers of English language when teaching students correct pronunciation in the education process.

The article presents several methods, which can be used in English lessons to improve learning correct pronunciation tested by practice when teaching students.

It also addresses factors, which affect students' ability to correctly learning pronunciation of English words.

The study of pronunciation is very important part in learning foreign languages. Students and teachers should pay close attention to pronunciation. Teachers should focus their efforts on teaching the correct pronunciation, motivate and apply different teaching methods to avoid the typical Ukrainian accent in English. Of course, this is not an easy task. For students it is very important to learn English for international communication and learn to speak it fluently.

Phonetics instills the skill of word recognition by sound, which improves speech speed and accent with practice. According to researches people with perfect accent are more confident and have the skills to be persuasive. It can also help students in their future careers. Proper English pronunciation is very important for communication, to be properly understood and to avoid misunderstandings.

It is a mistake to think, that pronunciation is something that will develop by itself and does not require additional work. Given the existence of this point of view, proper attention is not always paid to working on pronunciation. This approach takes place for several reasons:

- low probability of reaching the level of pronunciation to the level of "native speaker";*
- lack of opportunities to communicate with native speakers;*
- less attention is paid to teaching pronunciation in the classroom in English;*
- students' unwillingness to pay due attention to working on pronunciation.*

However, these reasons do not justify any carelessness in teaching pronunciation, the teaching is imperative to achieve intelligible speech reproduction. Learning pronunciation is not important for achieving a perfect pronunciation model, but it is important for developing more effective communication skills. The lack of language practice is the most common reason for the lack of effective learning of the phonetic aspect.

Key words: *phonetics, pronunciation, communication, motivation, intonation, rhythm, stress.*